

Metodický list

LESNÁ PÄTKA

Druh pomôcky: vzdelávací animovaný seriál

Číslo epizódy: **S01E05**

Názov epizódy: **TO BOLO DÁVNO**

Dominantná vzdelávacia oblasť

Človek a spoločnosť

Vzdelávacia téma:

História okolia

Dominantná oblasť výchovy charakteru

Morálne vedomie
Úcta k druhým
Líderstvo

Výchovná téma:

Nezdravé súperenie o priazeň (Na to, aby ma mal niekto rád, nemusím robiť nič špeciálne, stačí, že som sám/sama sebou.)

Tematické okruhy príbehu

minulosť
historické artefakty
nálezy z minulosti

predkovia
rodina
snaha zapáčiť sa autorite

snaha byť prvá, najlepšia
obava o vzťah s dospelým

Anotácia

Pri pátraní po záhadnom črepe sa Lesná päťka ponára do dávnej histórie a skladá príbeh starého domu a jeho obyvateľov. Olivka pritom pochopí, že o priazeň druhých netreba súperiť — stačí byť sama sebou.

Synopsa

Dub po príchode detí ochká od bolesti. Čosi ho strašne tlačí pod koreňom. Uľa s Albertom zo zeme vyhrabú ostrý črep a bolesť konečne utíchne. Dub ich od radosti vyobjíma. Črep, ktorý vyhrabali, je zvláštny. Sú na ňom akési kresbičky. Dub si láme hlavu, odkiaľ ho môže poznať. Olivka sa ponúkne, že ona tajomstvo starého črepu vypátra v Tajomnii. A tak sa Lesná päťka vydáva na výpravu do minulosti.

Spod nánosov piesku vyhrabú pozostatky múrov, v nich úlomok sekery, ohnisko, malú kamennú líštičku a napokon kopu črepov podobných tomu spod Duba. Predstavujú si príbeh strašného bojovníka so sekerou, ktorý tancoval okolo ohňa a uctieval líščí amulet. Olivka je po celý čas napätá a nevrlá, snaží sa všetko vypátrať sama. Avšak nedarí sa jej poskladať z črepov obrázky a nahnevaná opúšťa skupinu. Ostatné deti zlepiť z črepov džbán. Sú na ňom obrázky líšcej rodiny - otec sekerou rúbe drevo, mama na ohnisku varí a s malou líštičkou sa hrajú dve deti pod malým stromom. Keď džbán ukážu Olivke, s plačom sa im prizná, že ho chcela Dubu priniesť ona, aby ju mal rád rovnako ako Uľu a Alberta.

Dub sa džbánu nesmierne poteší. Je na ňom malá líštička Maja, ktorá Dub polievala počas veľkého sucha, keď bol ešte mladým stromčekom. Vďaka nej nevyschol. Odvtedy má zo srdca rád všetky deti. Samozrejme, aj Olivku!

Vzdelávacia línia

Vzdelávací zámer

Epizóda je v rámci rozvoja poznania zameraná na **rozvoj predstavy o živote v minulosti**. Okrem toho je možné epizódu využiť na **rozvoj spôsobilosti vytvárať úsudky o minulosti** na základe pozorovania útržkových informácií v podobe nájdených artefaktov.

V rámci rozvoja poznania je možné pomocou epizódy riešiť nasledovné **obsahové štandardy** v rámci dejepisného komponentu:

- *Zoraďovanie postupnosti udalostí (skôr, neskôr, nedávno, dávno, dnes, včera, predvčera, zajtra, pozajtra...).*
- *Prerozprávanie alebo stvárnenie príbehu (poveš, legenda) spojeného s obcou alebo jej okolím.*
- *Pozorovanie zmien v čase na príklade ľudí, krajiny, budov a artefaktov.*
- *Porovnávanie spôsobu života ľudí v súčasnosti a minulosti (škola, hračky, práca a zamestnania, odev, obchod) na základe informácií získaných z rôznych prameňov.*

V rámci orientácie v čase a histórii je možné pomocou epizódy riešiť nasledovné výkonové štandardy:

- *orientovať sa v čase pomocou konvenčných prostriedkov určovania času,*
- *získať informácie pozorovaním vo svojom okolí,*
- *získať a interpretovať informácie z obrazových zdrojov (obrázky, fotografie, ilustrácie, video) a veku primeraných textov umeleckej a vecnej literatúry,*
- *prerozprávať príbeh viažuci sa k obci alebo regiónu.*

Odporúčanie na prípravu detí a podmienok v triede pred sledovaním epizódy

Učiteľ/ka môže priniesť na hodinu historickú olejovú lampu alebo jej napodobeninu. Neprezdí žiakom, čo to je, nechá žiakov, nech si objekt prezrú a diskutujú v skupinách o tom, aký mohol mať tento predmet účel, na čo sa používal.

Prípadne môže použiť iný historický predmet, s ktorým sa deti pravdepodobne nestretávajú a predpokladá, že deti nakoniec budú vedieť pochopiť účel samotného výrobku. Napríklad nákova, kolovrat, maselnica a pod.

Dôležité je, aby učiteľ poskytol žiakom v skupinách dostatok času prezrieť si objekt a diskutovať o jeho účele. Ak nemá k dispozícii viac lúčok pre každú skupinu, po triede môže kolovať jeden objekt a ostatné skupiny majú medzitým k dispozícii obrázky lampy. Učiteľ/ka počas diskusie v skupinách sleduje, ako deti uvažujú a ak sa diskusia nerozbieha, pomáha deťom otázkami, pričom zdôrazňuje, že nejde o správnu alebo nesprávnu odpoveď. Vysvetlí, že napríklad archeológovia nájdu často vo vykopávkach rôzne predmety a pokúšajú sa precíznym pozorovaním predmetov prísť na to, na čo asi slúžili, aký mali účel. Cieľom je vyskúšať si takúto prácu archeológov, pokúsiť sa prísť na účel predmetu uvažovaním a diskusiou.

Po odznení diskusie môže učiteľ/ka sám/sama porovnať, ako rôzne skupiny o objekte uvažovali, alebo môže vyzvať skupiny, aby sa pokúsili vysvetliť, čo si myslia, že to je, ako sa to používalo a dáva dôraz na to, aby sa deti pokúsili opísať, na základe čoho si to myslia. Učiteľ/ka žiakov pochváli, zatiaľ im neprezdí, čo to v skutočnosti je, pokúsia sa to zistiť a overia si tak, ktorý predpoklad bol v súlade s tým, ako objekt vysvetľujú archeológovia.

Navrhne žiakom, aby si pozreli, ako sa s podobnou úlohou vysporiadali postavy príbehu Lesnej päťky a spustí epizódu.

Odporúčanie na prácu s deťmi počas sledovania epizódy

1. otázka:

Čo si myslíte vy, z akej stavby mohol zostať tento kruhový múr?

Učiteľ povzbudí deti k tomu, aby sa pokúsili uvažovať nad tým, čoho pozostatky to mohli byť. Môže zdôrazniť, že postavy príbehu skúmajú minulosť, podobne ako ony skúmali zvláštny predmet na hodine. Môže pripomenúť, že takto uvažujú aj archeológovia, ktorí niečo objavujú. Najskôr diskutujú o tom, čo všetko by to mohlo byť, spisujú si rôzne možnosti a následne majú snahu hľadať ďalšie predmety, pozostatky, artefakty, ktoré by im napovedali, ktorá z možností je tá, ktorá najviac zodpovedá skutočnosti. Tento úvod je dôležitý z toho dôvodu, aby deti pochopili, že je potrebné uvažovať veľmi otvorene, tvorivo, nejde o „uhádnutie správnej možnosti“. Ide o snahu **zvažovať rôzne možnosti**.

Deti najskôr premýšľajú **individuálne**, ale hneď majú možnosť prediskutovať svoje nápady **v skupinách**. Učiteľ/ka ich môže povzbudiť tým, že nápad jedného, aj keď vyznieva akokoľvek nepravdepodobne, nás niekedy môže priviesť k lepšiemu nápadu, preto je dôležité diskutovať.

Po diskusii v skupinách učiteľ spisuje na tabuľu všetky možnosti, ktoré deti navrhli a ocení ich snahu byť tvorivými pri hľadaní možných riešení. Následne navrhne, aby pokračovali v sledovaní príbehu a zistili, ako pokračovali v uvažovaní postavy príbehu.

2. otázka:

Dá sa zistiť, kto býval kedysi dávno v tomto dome?
Ako by bolo možné to objaviť?

Aj napriek tomu, že je nakoniec len jedna možnosť v príbehu uvedená ako tá správna, učiteľ/ka zdôrazní, že stále je to i tak len to **najpravdepodobnejšie vysvetlenie**, do minulosti sa vrátiť nemôžeme, aby sme to zistili. Ak ale uvažujeme nad tým, že ide o dom, učiteľ/ka vedie deti k tomu, aby sa teraz pokúsili zamyslieť nad tým, kto by mohol v takomto dome bývať a ako by bolo možné na mieste nálezu zistiť, kto to bol. Teda usmerňuje deti k tomu, aby uvažovali ako keby boli na mieste, na ktorom sú postavy príbehu, čo by ony robili, čo by hľadali a čo by napovedalo o tom, že tam žijú práve takí ľudia, o akých uvažujú.

Opäť necháva priestor na premyslenie odpovedí v skupinách a následne možnosti opäť spisuje na tabuľu, aby ukázal/a, že rôzni výskumníci (archeológovia) môžu o tej istej situácii uvažovať rôzne. A práve pri spisovaní na tabuľu sa môžu na základe vyslovených možností objaviť aj nové riešenia.

Ak pri skupinovej práci robí úloha deťom problémy, môže učiteľ/ka žiakov v jednotlivých skupinách nabádať konkrétnymi otázkami, či podnetmi. Napr. ak uvažujeme nad tým, že by tam býval pekár, tak by sme asi hľadali pec. Čo by sme mohli hľadať, ak by tam býval napríklad kováč. A pod.

3. otázka

Prečo si Uľa myslí, že tu býval bojovník, ktorého sa každý bál?
Čo si myslíte vy, kto býval v tomto dome?

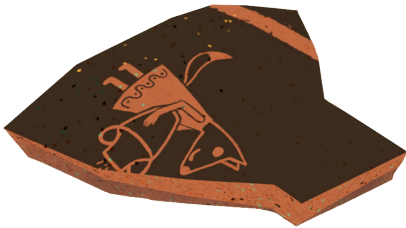
V tejto časti epizódy postavy príbehu ukazujú svojim príkladom to, ako je možné **vytvárať príbeh na základe útržkov informácií** získaných pomocou nájdených artefaktov. Aby deti neboli len poslucháčmi príbehu, aby sa do tvorby príbehu vžili, učiteľ/ka ich vedie k tomu, aby sa pokúsili premyslieť si odpoveď na otázku, prečo si Uľa myslí, že tam býval bojovník, ktorého sa každý bál. Jednoduchšou časťou úlohy je tvorba vysvetlenia

vytvoreného úsudku o tom, že išlo o bojovníka. O niečo voľnejšie sa však vytvára úsudok o tom, že sa ho každý bál. Kým tvorba úsudku o tom, že bol bojovník, je vystavaná na nájdení sekerky, to, že sa ho každý bál je len fantazijným prvkom, ktorý má dodať príbehu emotívnosť. Týmto vieme naznačiť deťom to, že vedci – archeológovia sa držia len úsudkov, ktoré vedia vysvetliť, nevkladajú do svojich vysvetlení to, čo nemá opodstatnenie v nájdených artefaktoch.

Deti prezentujú svoje úsudky, pričom cieľom je **odlíšenie logického (deduktívneho) úsudku od vymyslenej časti príbehu**.

4. otázka Čo myslíte, prečo chce Olívia odhaliť tajomstvo črepu sama?

Riešenie problému v psychosociálnej rovine je možné čiastočne využiť aj v zmysle toho, čo sme chceli u detí rozvíjať. Podobne ako archeológovia z útržkov skladajú celok, príbeh, históriu a sú úspešní vtedy, keď si dokážu všímať detaily a vytvárať logické úsudky, podobne by si aj ľudia mali všímať detaily správania sa ľudí – vlastného správania a aj správania druhých. Rovnako potom vedia robiť úsudky o tom, čo sa asi mohlo stať a ako to napraviť. Preto môže učiteľ/ka naznačiť, že na riešenie tejto otázky je možné použiť rovnaký postup. Vedie deti k tomu, aby sa pokúsili povedať, prečo chce zrazu Olívia odhaliť tajomstvo črepu sama, prečo nechce, aby jej ostatní pomáhali, pričom učiteľ nabáda deti k tomu, aby uvažovali nad tým, čo sa stalo na začiatku príbehu, či tam nebude odpoveď na túto záhadu. Nechá deti premýšľať, diskutovať v skupinách a potom sa pokúsia o tom uvažovať. Nakoniec to odhalia v samotnom príbehu.

Odporúčanie na prácu s deťmi po sledovaní epizódy

Najskôr učiteľ/ka s deťmi diskutuje o psychosociálnom probléme, ktorý spočíva v tom, že **niekedy si správanie ostatných vysvetlíme inak a môžeme byť z toho smutní**. Dôležité je si všímať ľudí, často nám vedia naznačiť, ako sa cítia a čo potrebujú. Teda je to podobné, ako keď na základe pozorovania úlomkov, črepov vytvárame niekedy vymyslené príbehy, ale keď obraz poskladáme, vieme prísť na to, ako to v skutočnosti bolo.

Učiteľ/ka následne upriami pozornosť detí na to, čo skúmali v úvode hodiny, vracia sa k **artefaktu olejovej lampy**. Pýta sa detí, ako by mohli zistiť, čo to je a na čo sa tento predmet používal. Cieľom je zapojiť deti do uvažovania o možných **zdrojoch dôveryhodných informácií**. Napr. je možné osloviť nejakého archeológa alebo historika, ktorý by mohol objekt poznať. Alebo je možné začať hľadať na internete. Otázkou je však to, ako na internete hľadať. Úlohou detí v skupinách je dohodnúť sa na tom, čo by mali zadať do internetového prehliadača, aby sa dozvedeli, ako to v skutočnosti s predmetom je.

Nakoniec je učiteľ/ka príkladom osoby, ktorá má snahu **objekt vyhľadať na internete**, napríklad tým, že zadáva do prehliadača rôzne možnosti toho, čo by to mohlo byť zo zoznamu toho, čo deti navrhli. Až sa dopracuje k olejovej lampe. Aby deti presvedčil, ukáže im, ako lampa funguje. Naleje do nej olej, vloží knôt (ten by už mal byť predtým nasiaknutý olejom) a lampu zapáli. Aby ušetril/a čas, vhodné je mať druhú lampu už takto pripravenú.

Učiteľ/ka pripomenie žiakom, ako zaujímavo uvažovali postavy príbehu o črepine z džbánu a ostatných artefaktoch, pričom mali snahu vytvoriť celý príbeh. Povzbudí žiakov k tomu, aby teraz, keď vedia, na čo objekt slúži, sa pokúsili sami **vytvoriť príbeh k lampe**. Žiaci pracujú v skupinách tak, že najskôr nechá učiteľ/ka chvíľu času každému na individuálne premyslenie a následne povzbudí žiakov k tomu, aby sa pokúsili spolu diskutovať a vytvoriť príbeh. Ten môžu naznačiť pomocou súboru kresieb, alebo len ostatným opísať.

Výchovná línia

Výchovný zámer

Epizóda je v rámci rozvoja charakteru zameraná na pochopenie toho, že je dobré byť úctivým k druhým, uprednostniť spoluprácu, konať ústretovo a veľkoryso a oceniť hodnotu, prínos a úspechy druhých.

Tieto zámery sú v súlade so vzdelávacími štandardmi ŠVP pre 1. cyklus vzdelávania v nadpredmetovom koncepte Charakter:

- Žiak vymenuje dobré vlastnosti druhých a pochváli ich (Úcta k druhým)
- Žiak pozná a zaujme základné roly v kooperatívnych úlohách (Úcta k druhým)
- Žiak identifikuje a pomenúva základné morálne emócie – radosť, hrdosť, súcit, smútok, hnev, hanbu (Morálne vedomie)
- Žiak zohľadňuje potreby a schopnosti druhých. Snaží sa zapojiť viacerých. Povzbudzuje druhých. (Líderstvo)

Odporúčanie na prípravu detí a podmienok v triede pred sledovaním epizódy

Na hodinu je dobré mať pripravené kartičky so základnými emóciami (radosť, hnev, smútok, strach, pokoj), napríklad v podobe „smajlíkov“ alebo iných jednoduchých grafických vyjadrení spolu s pomenovaním emócie. Na úvod učiteľ/ka povie, že spoločne budú skúmať emócie a to, ako ovplyvňujú naše správanie. Požiada pár dobrovoľníkov, aby si z kartičiek náhodne vylosovali emóciu a tú pred triedou znázornili bez slov – výrazom tváre, gestom, postojom alebo pohybom. Keď deti uhádnu, učiteľ/ka kladie doplnujúce otázky pre všetky emócie:

- Aké slová používame, keď sa takto cítime?
- Aký tón hlasu používame?
- Kedy sa tak cítime?
- Ako sa vtedy správame k druhým?

Necháva deti, aby diskutovali, pričom necháva priestor rôznym nápadom a môže zdôrazniť, že každý môže prežívať a prejavovať emócie rôznym spôsobom. Učiteľ/ka ocení zapojenie detí a zhrnie, že emócie ovplyvňujú to, ako sa človek tvári, aj ako sa správa a koná.

Následne učiteľ/ka navrhne deťom, aby sa spolu pozreli na ďalšie dobrodružstvo Lesnej päťky a na to, ako toto dobrodružstvo ovplyvnia emócie kamzíčky Olivky.

Odporúčanie na prácu s deťmi po sledovaní epizódy

Po sledovaní epizódy sa učiteľ/a opýta detí, ako sa podľa nich cítili kamzíčka Olivka v rozprávke. Keď zaznejú viaceré odpovede, dopytuje sa ďalej, podľa čoho bolo možné poznať, že sa tak Olivka cíti. Opäť nechá deti, nech opíšu, ako emóciu u Olivky spoznali cez výraz tváre, správanie, slová, a podobne. Následne zhrnie, že Olivka sa necítila príjemne a tak sa správala aj k ostatným.

Následne učiteľ/ka rozdelí deti do menších skupín, pričom skupiny budú riešiť 2 zadania. Ak je menej času, časť skupín bude riešiť prvé zadanie a časť skupín druhé zadanie. Ak je času dosť, môže všetky skupiny riešiť najskôr prvé a potom druhé zadanie.

Prvé zadanie je v skupine vymyslieť, čo mohla spraviť Olivka, keď sa cítila smutná a nahnevaná, aby sa cítila lepšie a nepohádala sa s kamarátmi. Ak majú deti ťažkosti s nápadmi, je možné ich povzbudiť, aby si spomenuli, čo pomáha v takých situáciách im. Svoje nápady majú deti aj znázorniť aj pomocou krátkych scénok (napr. ísť za kamarátom a porozprávať sa s ním, napočítať do 10 a dýchať, poprosiť o pomoc a podobne). Každá skupina môže následne svoj nápad predviesť celej triede.

Druhé zadanie pre skupiny je porozmýšľať, či už niekedy pomohli kamarátovi alebo kamarátke, ktorí sa necítili príjemne a spomenúť si, prípadne vymyslieť, čo vtedy urobili a čo sa ešte dá spraviť, aby sa cítili lepšie. Následne sa o nápadoch diskutuje v celej skupine.

Na záver je dôležité zdôrazniť, že emócie nás ovplyvňujú a je dôležité poznať, ako ich môžeme bezpečne zvládať sami a tiež ako môžeme podporiť druhých, keď sa necíčia príjemne.

Alternatívne spracovanie psychosociálnej oblasti môže byť viac zamerané na hlavnú myšlienku epizódy: neporovnávať sa s druhými, tešiť sa zo svojich dobrých schopností a aj schopností druhých, ktorí sú dobrí v niečom inom; vedieť, že ma niekto má nepodmienečne rád bez ohľadu na to, čo dokážem.

V primeranej morálnej reflexii zisťujeme nielen, ako sa Olívia cítila (príp. ako sa to neverbálne prejavovalo), ale najmä prečo sa tak cítila: myslela si, že ak nedokáže toľko alebo viac, ako druhí, nebudú ju mať radi.

Potom zadanie môže znieť nasledovne:

deti sa môžu vrátiť k Dúhe s menami a charakteristikami detí (ktorá visí na nástenke od prvej epizódy (pozri metodiku L5_s01e01) a náhodne si vybrať list jedného spolužiaka. Každé dieťa potom popremýšľa, kedy sa táto dobrá vlastnosť alebo schopnosť spolužiaka prejavila v poslednom čase (týždni). Môže to uviesť slovami „Teším sa, že sa ti tento týždeň podarilo...“. Potom reflexia učiteľky môže byť veľmi konkrétna - ako si sa cítil teraz, keď ťa niekto pochválil? Ako si sa cítil, keď ty si niekoho pochválil?

Historická olejová lampa

